

УДК: 08.01.04.330.332(447.82)

Шевчик Б. М.,

bmshevchuk@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0004-325X,

д.е.н., проф., професор кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Косоловський І. С.,

ihorok777@gmail.com,

здобувач, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

НЕРІВНІСТЬ, МОБІЛЬНІСТЬ ТА ІНСТИТУЦІЙНА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ: ВІД ДИХОТОМІЇ ДО СИНЕРГІЇ

***Анотація.** Контур посилювального зворотного зв'язку між нерівністю та мобільністю третіх країн в умовах відкритості їх економік характеризується високим ступенем інтенсивності міграції робочої сили у високорозвинуті країни. Натомість зворотні процеси міграції капіталу зумовлювалися специфікою інституціональної структури приймаючих країн, передусім застосуванням патерналістської політики та показником розвитку демократичної культури. Досліджуються особливості модифікації зв'язку між економічними явищами нерівності та мобільності у перспективі становлення цифрових і квантових технологій NBIC-техноконвергенції та штучного інтелекту. Проблеми зазначеної модифікації розглядаються в екзистенційному контексті соціокультурних флуктуацій. Висунуто принцип апріорної нерівності когнітивних здібностей та іманентний принцип екзистенційної мобільності як умови формування інтелектуального капіталу сучасних економічних систем. Інституційна інклюзивність зазначених процесів перетворює одвічну дихотомію нерівності та мобільності минулих епох у синергетичну цілісність як стратегічний ресурс економічного зростання, де норма дохідності капіталу у співвідношенні до темпів зростання економіки не ґрунтується на інституційних перевагах майнової нерівності легітимних способів екстракції ренти за статки. Як нерівність, так і мобільність у статусі антропогенного активу нооекономіки змінюють радикальним чином вектор свого застосування з екстравертного на інтровертний у випадку мобільності та з майнового на когнітивний у випадку нерівності, що уможливує їх синтез як новітню перевагу людських ресурсів у культурному вимірі синергії національних інтересів. Стверджується, що у сфері культури інституціональна інклюзивність синергетичних зусиль когнітаріату зумовлюється ідентичністю аксіологічно-метафоричних ландшафтів свідомості, здатних співпереживати образні репрезентації екзистенційних сенсів тих створюваних текстів, де позитивно вказані способи знання суперечностей між буттям і небуттям.*

Ключові слова: нерівність, мобільність, інституційна інклюзія, нооекономіка, когнітаріат.

Shevchuk B. M.,

bmshevchuk@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0004-325X,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Kosolovskiy I. S.,

ihorok777@gmail.com,

Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

INEQUALITY, MOBILITY AND INSTITUTIONAL INCLUSION: FROM DICHOTOMY TO SYNERGY

***Abstract.** The contour of the reinforcing feedback between inequality and mobility of third countries in the conditions of openness of their economies is characterized by a high degree of intensity of labor migration to highly developed countries. In contrast, the reverse processes of capital migration were determined by the specifics of the institutional structure of the host countries, primarily the application of paternalistic policies and the level of the development of democratic culture. The peculiarities of the modification of the connection between the economic phenomena of inequality and mobility in the perspective of the formation of digital and quantum technologies of NBIS-technoconvergence and artificial intelligence are studied. The problems of the mentioned modification are considered in the existential context of socio-cultural fluctuations. The principle of a priori inequality of cognitive abilities and the immanent*

principle of existential mobility are put forward as conditions for the formation of intellectual capital of modern economic systems. The institutional inclusiveness of these processes transforms the eternal dichotomy of inequality and mobility of past eras into a synergistic integrity as a strategic resource of economic growth, where the rate of return on capital in relation to the growth rate of the economy is not based on the institutional advantages of property inequality of legitimate ways of extracting rent for wealth. Both inequality and mobility in the status of an anthropogenic asset of the nooeconomy radically change the vector of their application from extroverted to introverted in the case of mobility and from property to cognitive in the case of inequality, which makes possible their synthesis as a new advantage of human resources in the cultural dimension of the synergy of national interests. It is argued that in the sphere of culture, the institutional inclusiveness of the synergistic efforts of the cognitariat is determined by the identity of axiological-metaphorical landscapes of consciousness, capable of empathizing with the figurative representations of the existential meanings of those texts being created, where the ways of knowing the contradictions between being and non-being are positively indicated.

Keywords: inequality, mobility, institutional inclusion, nooeconomics, cognitariat.

JEL Classification: A13, B49, O39, P16, P49, Z10

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2025-83-07>

Постановка проблеми. Контур посилювально-го зворотного зв'язку між нерівністю та мобільністю третіх країн в умовах відкритості їх економік характеризується високим ступенем інтенсивності міграції робочої сили у високорозвинуті країни. Натомість зворотні процеси міграції капіталу змушувалися специфікою інституціональної структури приймаючих країн, передусім застосуванням патерналістської політики та показником розвитку демократичної культури. Тобто показники мобільності були пов'язані з просторовою інтенсивністю міграційних процесів незайнятої робочої сили. Розвиток цифрових технологій вніс певні корективи у ці процеси, доповнивши просторове явище трудової міграції екзистенційним явищем когнітивної мобільності, де фактор локалізації носія інтелектуальних здібностей відіграє все меншу роль. Це впливає і на структуру нерівності як у сенсі ротації еліт, так і їх корпускуляції через “залізний закон олігархії”, тобто від креолізації до меритократії. Інклюзія прекаріату в когнітаріат у розвинутих країнах створює умови конвергенції можливостей формування так званого “авангардного багатства”, в якому на співвідношення між нормою дохідності капіталу та темпами зростання економіки впливає фактор знання як іманентний показник апріорної немайнової нерівності здібностей. А це означає, що у формуванні людського капіталу все більшу роль відіграватиме культура: від космополітичних мультикультурних проєктів до фундаменталістських та націоналістичних. Знайома і звична майнова нерівність отримує суттєве коригування у вигляді когнітивної складової, що поглибить вимогу іманентної міграції інтелекту, а знайома і звична просторова мобільність отримає суттєве коригування у вигляді екзистенційної складової, що модифікує аксіологічні змісти домінуючої сьогодні у світі чуттєвої культури. Перспективи становлення когнітаріату на пряму залежать від міри інклюзивності інституційного ландшафту національної культури, де нерівність здібностей коригується екзистенційною мобільністю вікон можливостей в аксіологічному просторі національної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для пояснення принципу дихотомії між нерівністю та мобільністю нами використано працю Е. Лі [5]; для пояснення причин і витоків нерівності застосовувалися ідеї Дж. Стігліца [10], Ха-Юн Чанга [11], О. Галора [3], Д. Аджемоглу і Дж. Робінсона [1], Я. Мориса [7] та Е. Райнерта [9]; для пояснення співвідношення капіталу та інтелекту у доході використано ідеї Т. Пікетті [8]; для обґрунтування гіпотези екзистенційної мобільності застосовано ідеї І. Козловського [4] та Р. Мея [6]; для пояснення ролі меритократії у процесах соціокультурних флуктуацій, що формують аксіологічні ландшафти нооекономіки, використано ідеї А. Вулдріджа [2].

Постановка завдання. Метою роботи є демонстрація когнітивно-сутнісних та інституційних зрушень у явищах мобільності та нерівності на етапі переходу до нооекономіки. Висунуто наступні завдання:

- з'ясувати інституційні передумови переходу від дихотомії до синергії між мобільністю та нерівністю в нооекономіці;
- пояснити природу іманентної мобільності як гоумсорзингового інтелектуального ресурсу сучасної економіки послуг цифрових форм вартості;
- продемонструвати вплив аксіологічного продукту екзистенційної новизни на співвідношення між темпами зростання економіки та нормою дохідності капіталу у цифровій економіці;
- продемонструвати вплив культурного фактора на способи семантизації екзистенційних проєктів в економіці гоумсорзингових послуг;
- обґрунтувати гіпотезу про модифікацію принципу нерівності з площини майнових відносин у комунікаційний простір аксіологічного текстотворення в умовах забезпечення цього процесу інституційною інклюзією;
- висунути й обґрунтувати твердження, що нерівність здібностей формує континуум конструктивної мінової асиметрії, де можлива синергія загального добробуту в умовах, коли аксіологічні ландшафти свідомості суб'єктів культури ідентичні (а вони такими можуть бути в умовах буття нації та національної держави);

- продемонструвати, що екзистенційна мобільність нерівності здібностей в умовах інституційної інклюзивності, вибудованої на засадах аксіологічного солідаризму культурних сенсів, сприятиме становленню нооекономіки ідеаційної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Очевидним є зв'язок між нерівністю та мобільністю: робоча сила мігрує у пошуках прийнятної попиту на неї, а капітал мігрує у пошуках дешевої робочої сили економічно менш розвинутих країн. Нерівність мається на увазі не стільки майнова, скільки інституційна: співвідношенням між екстрактивністю та інклюзивністю у доступі до ресурсів, у реалізації можливостей та соціальній синергії руху вартості або для всіх, або для обраних. Коли ж говорять про мобільність, то мають на увазі просторові асоціації. А що таке мобільність у часі? Ентропія часової мобільності в сучасній економічній теорії відома як “пастка бідності”. Часова мобільність – це не просто співвідношення між доходом покоління, а співвідношення міри реалізованих можливостей, пов'язаних із розвитком людини. Економічний розвиток немислимий без інвестицій у людину. Тоталітарні та авторитарні режими досягали піку могутності, централізовано мобілізуючи ресурси для вибіркової цілей, які ніколи не стосувалися добробуту суспільства загалом, навіть якщо такими постулювалися (наприклад, як соціалістичні). Економічні цілі креольських еліт зводилися до нових способів екстракції природної ренти, а політичні – до світового панування інтернаціональної касты обраних. Лише ідея суспільства як ринку – горизонтального соціального простору приватних власників, які вільно домовляються про консенсусні взаємовигідні відносини – запропонувала систему мотивації, узалежнивши необхідність знань від перспективи доходу у синергетичній контурі прямої залежності.

Є нерівність майнова (як предмет суперечок про розподільчу справедливість), і є нерівність здібностей, пов'язана з унікальністю кожної людської екзистенції. Синергія добробуту на основі спеціалізації праці при капіталізмі завдячує цьому другому типу нерівності. Хист монетизації здібностей, відкоригований на потреби інших, – ключ економічного зростання у країнах Заходу. В усі часи суперечності становили нерівність майнова і нерівність екзистенційна. Той, хто пізнав страждання й усвідомлював мінливість переваг, вибирав аскезу як духовну свободу від нав'язуваного детермінізму суєти і турботи про дріб'язкове. Майновий статус визначався місцем людини в ієрархії влади – так було від світанку історії до доби феодалізму; в XIV ст., коли Чорна смерть фізично перетворила працю у дефіцит, відкрилося “вікно можливостей” – вибір діяльності, мотивований перспективою оплати праці. З'явилася можливість широкого застосування нерівності здібностей у множинності діяльностей товарного виробництва, чого праця на землі не передбачала. Ринок уможливив успішність від інтелекту і виник новий вид

іманентної мобільності – інвестування-себе чи свого нащадка. У протестантських країнах, де освіченість стала екзистенційною необхідністю залученості у соціум, утилітарне застосування знань стало умовою доходу та активом збагачення. Протестантський релігійний наратив напередвизначеності напругу узалежнив перспективу спасіння від високофахової економічної діяльності. Успішність на основі знань, виражена матеріально, стала чеснотою.

Техніко-технологічний прогрес другої пол. XX ст. підвищив вимогу темпоральності когнітивної мобільності, що відобразилося в інституціоналізації просторової мобільності у вигляді Кремнієвої долини та її квазіклонів – Бангалора і Даляня, або посьміховиська типу Сколково. Якщо суть економічного розвитку полягає у зростанні невибіркового добробуту таким чином, щоб нащадки жили заможніше, ніж предки, то застосування інтелекту стало засобом добробуту, а інституціональна інклюзія застосування інтелекту – умовою. Проте вузлом як синергії, так і дихотомії мобільності та нерівності є мобільність ідей: люди запозичують парадигми нового світу і конвертують їх у проекти вдосконаленого буття. Але потрібна одна апріорно-комунікаційна умова: треба, щоб переживання іманентних світів учасників були подібні, передусім – адекватні метафоричні ландшафти свідомості та символічні репрезентації аксіологічної шкали семантичного вакууму у світогляді кожного для інтелектуального розуміння змістів і солідаризму волі у застосуванні ідей зміни світу.

Відомо, що суспільство масового споживання виникло внаслідок емерджентності застосування технологій загального призначення, синергія ефективності яких спрацювала у довгостроковій перспективі. Аналогічним чином працюють інвестиції в освіту. Натомість явище гоумсорзінгу у сфері надання цифрових послуг практично нівелює феномен просторової мобільності, перетворюючи віртуальність у місце ринкових відносин. У попередні історичні епохи нерівність була основним гальмом соціальної мобільності. Саме соціальної, оскільки у номадів геомобільність є умовою існування і способом відтворення додаткового продукту за наявності як класової диференціації, так і державності. Цей деструктивний релікт у сучасному світі має місце у країнах, де креольські еліти, постійно перебуваючи при владі завдяки “залізному закону олігархії”, застосовують екстрактивні інститути соціально обмежених можливостей “ресурсного прокляття” для свого панування і збагачення.

Суперечність між нерівністю і мобільністю – це антагонізм між інклюзивними та екстрактивними інститутами. Делокалізація інтелектуального зусилля в сучасних умовах економіки послуг цифровими технологіями урівнює можливості, конвертуючи детерміністичний принцип мобільності в міру адаптованості робочої сили до культурних, семантичних та семіотичних вимог того соціуму, якому надаються мінові послуги. Глобальна мобільність передбачає культурну асиміляцію,

тобто таку міру адаптації до аксіологічного контексту приймаючої країни, що дозволить носіям іншої культури продукувати екзистенційні сенси семантичних текстів у темпоральності високої прибутковості широкого споживацького загалу, що, з одного боку, підвищує конкуренцію на ринку праці, а з іншого, – збільшує попит на освітні послуги, розширюючи поле конкуренції поза межі університетських аудиторій.

Але чому в умовах гоумсорзингової мобільності важливим є мультикультурний детермінізм? Так, політика мультикультурності зазнала на Заході фіаско через аксіологічні антагонізми несумісних метафізичних принципів, сформованих передусім релігійними настановами. Проте у сфері ринкових відносин, де суб'єкт розподілу має бути актором виробництва, а не пасивним та опортуністичним споживачем, ситуація виглядає по-іншому. Споживною вартістю має бути такий контент, у якому образно-метафоричні ландшафти мультисеміотичних репрезентацій не просто зрозумілі і прийнятні автентичній культурі суб'єктів попиту, а несуть екзистенційну значущість, онтологічну новизну або естетико-ізоморфні патерни нового чуттєвого досвіду. А це вимагає когнітивної зануреності в аксіологічний контекст культури у країні кінцевого призначення споживання текстів, щоб ретранслювані тексти були не просто зрозумілими, а були терапевтично прониклими у внутрішні світи споживачів і при цьому передбачали платіж. Якщо споживну (і мінову) вартість інтелектуального продукту розглядати крізь призму екзистенційних сенсів поширення товаризованими інформаційними мережами, то такі продукти творчої праці поділяються на дві категорії: концептуальні та експериментальні. Концептуалісти – винаходять, продукують інноваційні ідеї та проекти якісної зміни та модифікації довкілля. Часто такі інтелектуальні продукти являють собою альтернативні парадигмальні проекти інноваційного розвитку, умовою реалізації яких є “творчі деструкції”, котрі передбачають руйнування джерел ренти провладних еліт, відповідно, опір цих еліт новаціям, конфлікти з серйозними і часто трагічними наслідками радикалізованих суперечностей. Концептуалісти ініціюють біфуркації спонтанного порядку соціо-економічних систем, де екстерналії “чорних лебедів” можуть породити геть неочікувані конфігурації можливостей та інтересів. Інша категорія – експериментатори – пропонують продукти, які є результатами глибоких саморефлексій кристалізації досвіду, автоадаптації та екзистенційної упорядкованості мислення і волі. Ці автори персоналізують наративи гомеостазу системи, виконуючи негентропійну функцію інерції руйнівним біфуркаційним процесам. Вони продукують патерни аксіологічної нормативності негентропійного відтворення оптимізованого досвіду збереження системи в умовах викликів, які вимагають адаптації, а не асиміляції.

Гоумсорзинговий мігрант – виробник екзистенційно-логотерапевтичного інтелектуального продукту – особливий тим, що він своєю діяльністю

створює топографічну дихотомію: він може активізувати попит в одній точці світу, а пропозицію – в іншій. Більше того, його купівельна спроможність може визначати лівацькі тренди економічної політики держави його базування, адже сплачені ним податки можуть розширювати послуги суспільного сектора, а створювані ним інновації, які споживаються за кордоном, не загрожують місцевим креолам збагачуватися в умовах “пасток бідності”, “ресурсних проклять” та “загадок капіталу”. Гоумсорзинговий мігрант – безпечний пасіонарій для корумпованих еліт.

Постійні новації, пов'язані з цифровізацією діяльності та віртуалізацією послуг, підвищують значимість стратегії “переваг відсталості” у застосуванні інтелектуального капіталу, проте принцип вибірковості інституційно-стартових умов посилює асиметричну прірву, в якій мальтузіанська пастка може стати не викликом “чорного лебедя”, а катастрофою “царя драконів” (тобто “чорного лебедя” планетарного масштабу). Війна в Україні виявила одну неочікувану закономірність, об яку спіткнулася сучасна західна ліволіберальна ідеологія – соціокультурний реванш націоналізму (адже не глобальні космополітичні корумповані бюрократи міжнародних інституцій зупиняють російські війська на півночі, сході і півдні України). Демократія світу воює з авторитарним імперіалізмом руками української політичної нації, передусім її пасіонарної частини: добровольців, волонтерів, активістів та ін. Експертні прогнози повоєнної відбудови економіки України передбачають необхідність залучення робочої сили у вигляді трудових мігрантів із перспективою їх постійного місця проживання в Україні, набуття громадянства, а отже вимогою толерантної мультикультурності, наприклад симбіозу православ'я та ісламізму. На нашу думку, такий симбіоз закінчиться плачевно. Можна прогнозувати, що космополітичні глобальні ліволіберальні бюрократи, представлені геями, феміністками, трансгендерами, нігілістами і пацифістами, стануть на захист прав мігрантів-ісламістів, починаючи від стимуляції їх грантами і соціальними програмами підтримки і закінчуючи юридичним і силовим захистом з боку інститутів вмираючої національної держави та вимогою змін до Конституції України до неприйнятних меж терпимості. При цьому природні багатства нашої країни опиняться у приватній власності представників світової креольської еліти. Український народ – автохтонне етнічне населення – може опинитися одночасно у лещатах і “пастки бідності”, і “ресурсного прокляття”. Це буде новий вид екзистенційної асиміляції, в якій представники титульної нації опиняться у гетто для приречених на своїй землі.

Якщо ж мислити категоріями не індустріальної, а постіндустріальної доби, то проблема мігрантів та пов'язаних із ними конфліктів виглядає по-іншому. Вище ми писали про мобільність як екзистенційну темпоральність станів свідомості, пов'язаної з процесами постійного навчання, самоосвіти, ментальної та когнітивної адаптації інтелекту до безперервного потоку інноваційних впроваджень у факт

побут. Це іманентний вид мобільності інтелектуального капіталу, не пов'язаний із цілеспрямованим рухом у просторі. Простором тут виступає свідомість, топос когнітивного ландшафту, що підвищує екзистенційну адаптованість. Іманентна міграція, яка передбачає осучаснене розуміння технологічно розвинених можливостей застосування інтелекту як товару, проявляється у двох принципово різних формах: адаптації та асиміляції. У випадку адаптації переважно молода людина пристосовує себе до викликів і вимог постійного мінливого довкілля. У випадку асиміляції переважно зріла людина вибірково пристосовує потік зовнішніх явищ до аксіологічної шкали екзистенційних сенсів у собі.

Вище ми вже згадували про юних концептуалістів та зрілих експериментаторів. Людська рефлексивність передбачає зануреність у семантичний вакуум, де спонтанний процес розпакування фільтром свідомості спресованого сенсу утворює текст як вербалізовану суб'єктивність глибини пізнаного, повноту враження пережитого. Суть людської потреби як соціальної істоти полягає у можливості розділити з іншим повноту інтимної містерії пережитого. Це перша комунікаційна мотивація – емоція, де “е” – спрямування назовні, а “моціон” – рух. Постає слово, що стає джерелом руху: емоція – емпатія – мотивація. Зрілість від юності відрізняється наявністю “афективно-когнітивного набряку” – елемента структури ментальності, утвореного від поєднання значущої життєвої події з довколишнім знаком, подальша зустріч із яким у середовищі реанімує спогади, емоції, пережиття, переосмислення, що сприяє утворенню суб'єктивно-аксіологічного патерна досвіду синтезу теперішнього з цінним. Оскільки у молодій людині афективно-когнітивний набряк лише починає формуватися, то вона мислить і діє не на основі досвіду, а ідеалів, тобто є пасіонарієм-максималістом, а в інтелектуальній діяльності стає концептуалістом. Це пояснює, чому ініціаторами винаходів поєднання непоєднуваного та революційного, що вимагає кардинальних змін і до чого ніхто з поміркованих обивателів ніколи б не подумався за жодних обставин, виступають молоді незаангажовані фахівці.

Але зрілі мають “іншу зброю”: їхнє “значуще” не стільки ідеальне, скільки пережите, тобто аксіологічні змісти створюваних ними текстів як споживних вартостей несуть екзистенційні сенси практик душі, а не ідеалів духа. Акматичний максималізм тут поступається місцем цінності спокою подоланого інфантілізму, коли час перетворив біль у досвід, витворивши автентичну ідентичність – картину повноти світу-у-собі, де нормативні та естетичні ідеали культури стали сенсами осмисленого досвіду, коли необхідності стали подіями. Це не вимога чину, що волає про нестачу, а скарб повноти, що локалізувався серед хаосу й абсурду у домівці свого спокою. Чи користуватимуться такі тексти попитом? – Однозначно!

Причиною боротьби у світі була і залишається майнова нерівність – вічний подразник вимоги

справедливості. Нерівність виникає через розподільчий принцип детермінізму. Причиною несправедливості є дефіцит, тобто благо, виражене числом. Тому економіка – це наука про число у суспільстві, а економіст – це жонглер числами, якими пояснює світ. Але чи пов'язана з справедливістю інтелектуальна нерівність? Наскільки виправдано може апелювати до пропорційного розподілу неук? Наскільки заслуженою може бути винагорода за розум, який продукує ідеали краси і добра як вищі можливості? І як ринок може розподіляти доходи за інтелект? При чому робити це на постійній основі, наприклад як рентний дохід? Адже, якщо існує ціна істини, а істина – інтегральна, то дохід має бути постійним. Тоді що, треба легітимно створити штучні обмеження за доступ до істини? Тоді це буде вищий рівень суперечності між економікою і мораллю, де кожна сторона конфлікту матиме за собою беззаперечні аргументи справедливих претензій. Але ж істина не суперечлива у суті своїй. То ж де вихід?

Це також буде новий рівень суперечності між вимогою власності та свободою доступу, між вимогою доходу на текст як актив і чистими можливостями створення нових купівельних спроможностей, які з'являться внаслідок інноваційного переосмислення та нового синтезу ідей існуючого тексту. Це буде суперечність між правом і свободою у сфері інтелектуальної творчості, що звужить можливості розвитку. Вимога ренти за слово! – наскільки вона виправдана? Але чим є слово, де народжується думка, звідки у свідомість приходить ідея? Пізнане як цінність – ідея, виражена як текст, вербалізований словом метафоричний ландшафт свідомості, образний простір душі народженого уявою світу, де видимості речей упорядковані у вищу структуру досконалості, а тому суціль – звідки воно: об'явлення іманентне чи трансцендентне? Людина народжує слово у пологах творчості, чи отримує дар успадкованої істини чи зовнішньої благодаті, особисто людиною не заслуженої, не вистражданої як подарунок долі та посмішку фортуни? Якщо людина автономно народжує слово, то патентне право є вищою мірою утвердженої справедливості, що морально виправдовує власність на істину. Якщо ж істина уприсутнюється у свідомості як дар одкровення, то людина – лише орган, посудина, яку наповнює собою Суціль, щоб стати Буттям – видимою подією світу у просторі і часі. Чи виправдано, щоб монополістом істини був її носій – біологічна скринька її збереження й озвучення? Логічно так, адже кожен носій інформації поглинає енергію, тобто дохід. Але чи виправдана монетизація дарунку-у-відповідь на постійній основі? Потрапивши в інформаційну мережу, текст може відтворюватися і тиражуватися безконечну кількість разів безплатним чином. Тут логіка справедливості апелює до принципу еквівалентності, на якому вибудовані всі відносини, котрі можна вважати ринковими, – абсолютна співмірність інтелектуальних зусиль та енергетичних витрат (доходу). Але інформаційні виміри не співмірні з енергетичними! Інформація, на яку затрачається мінімум

енергії, може змінити світ – яка тут еквівалентність? Істина, яка примножує любов, не може бути товаром, бо дарується у всій своїй повноті можливої пропозиції, іноді через акт жертвовності – якою грошовою сумою її оцінити? Вартість речі – це виражений у грошах детермінізм матеріальної природи, а істина – інтегральна; наповнюючи нею душу, людина перетворює на інформацію не лише те, що бачить довкола, а, передусім, те, що переживає у собі – унікальний досвід екзистенції. Властивості речей навколишнього світу відкриваються перед оком дослідника, але до певної межі – до абстрактно-когнітивної видимості субатомної частки, субстанційного першоелемента матерії, після якого час і простір, як відстежувані послідовності, зникає, і постає Велике Невідоме – Ніщо. Куди далі рухатимуться наука та товаризовані ринком інтелектуальні продукти?

Так, ідея нерівності необхідно імплікована в кожен економічну систему. Її сучасна формула, за Т. Пікетті [...], – $r > g$ (де r – середня річна норма дохідності капіталу включно з прибутками, дивідендами, відсотками, рентою та ін., а g – темп зростання економіки, річне збільшення доходів чи випуску продукції, тобто ВВП). Дохід – це потік, а капітал – це запас, тобто при співставленні вже має місце дихотомія між статикою і динамікою. Капітал включає усю сукупність накопиченого багатства: років, десятиліть, поколінь, навіть століть. А дохід – це грошова винагорода міри задоволеної потреби-іншого як реалізована вартість на ринку. А які гарантії реалізації? Ця апіорна асиметрія, де норма дохідності капіталу перевищує темп зростання економіки, сприймається як джерело соціальних проблем, відтворення патерна нерівності, де майнова диференціація межує з моральним збоченням нарцисичної насолоди і гордині тих, кому капітал дав владу, де непристойність і неприйнятність перейшли межі терпимості і де вимога справедливості вже звучить вібрацією помсти, – усе це сприймається як апіорна суперечність “прокляття похмурої науки” саме тому, що ігнорується інша властивість капіталу: бути не лише капіталом-власністю (запасом статків), а капіталом-функцією, тобто не статичною, а динамічною категорією. А капітал-функція – це сила самозростання вартості не лише завдяки ресурсу влади здійснювати екстракцію успішного застосування активів у просторі аксіологічного дефіциту, а сила розвою і примноження буття на основі інноваційної ідеї. І якщо продукування сенсів набуде вимірів інституційної інклюзивності, ефект економічного зростання від мережевого поширення синергії слова, наче п'ять євангельських хлібів, може створювати передусім екзистенційні, а не майнові умови, де g може дорівнятися чи навіть перевищити r .

У квантовій реальності делокалізація станів буття передбачає емансипацію від детермінізму простору, а отже – гіпотетичну безконечність актуально існуючого. Цифрова ж технологія умигтевлює доступність об'явлення будь-якого тексту, а мить, як кількісно недетермінована темпоральність, релевантна вічності – непрюминаючий

тотальності Я постійної присутності всього в усьому скрізь і завжди, де немає Небуття, де Єдиний Сущий одним лише поглядом творить фрактальні безконечності індивідуальних можливостей-себе у лоні Субстанції – людські душі, – і промовляє подихом-духом, щоб кожна частка пригадала шлях повернення до повноти обітниць Єдиного.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Ми з'ясували, що нерівність і мобільність в нооекономіці може набувати не кількісних, а екзистенційно-апіорних значень і являти собою стартові передумови розвитку економіки, пов'язані з когнітивно-аксіологічними змінами свідомості людини створювати і поширювати семантичні тексти онтологічної новизни. У цьому контексті вимальовуються такі подальші напрямки досліджень:

1) аналізувати перспективи становлення патернів символічного обміну в умовах нано-нейрокогні-біо-інфо-конвергенції виробництва з нульовими граничними витратами цифрових і квантових технологій та штучного інтелекту;

2) поглиблювати підтвердження висунутої гіпотези про нооекономіку як економічний результат соціокультурних флуктуацій із метою становлення нового ідеаційного типу культури у сучасному світі;

3) з огляду на перспективу становлення ідеаційної культури продовжувати пошуки синтезу інтелектуальної спадщини вітчизняної філософії і науки, зокрема фізичної економії Подолинського-Руденка та “філософії серця” Г. Сковороди;

4) продовжувати дослідження культурної онтології екзистенційного капіталу когнітаріату нооекономіки в умовах цифрових і квантових технологій та штучного інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації за-непадають. К. : Наш Формат, 2024. 440 с.
2. Вулдрідж А. Влада гідних. Як меритократія створила сучасний світ. К. : Наш Формат, 2024. 480 с.
3. Галор О. Подорож людства. Витоки багатства і нерівності. К. : Наш Формат, 2023. 264 с.
4. Козловський І. Стратегія людини: від думок до дії. К. : «Колесо життя», 2024. 180 с.
5. Лі Е. Найкоротша історія економіки. К. : Лабораторія, 2024. 200 с.
6. Мей Р. Сміливість творити. Львів : Видавництво “Апріорі”, 2024. 128 с.
7. Морис Я. Чому Захід панує – натепер. К. : ТОВ «Видавництво “КЛІО”», 2014. 784 с.
8. Пікетті Т. Капітал у ХХІ столітті. К. : Наш Формат, 2016. 696 с.
9. Райнерт Е. Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними. К. : Темпора, 2014. 444 с.
10. Стігліц Дж. Ціна нерівності. К. : Темпора, 2017. 584 с.
11. Ха-Юн Чанг. 23 прихованих факти про капіталізм. К. : Наш Формат, 2018. 296 с.

REFERENCES

1. Ajemoglu D. and Robinson G. (2024), Chomu natsii zanepadauiut`, Nash Format, Kyiv, 440 p.
2. Vulrig A. (2024), Vlada hidnyh. Jak merytokratija stvoryla suchasnij svit, Nash Format, Kyiv, 480 p.
3. Galor O. (2023), Podorohz liudstva. Vytoky bahatstva i nerivnosti, Nash Format, Kyiv, 264 p.
4. Kozlovsky I. (2024), Stratehija ljudyny: vid dumok do dii, «Koleso zhytt`ja», Kyiv, 180 p.
5. Lee E. (2024), Najkorotsha istorija ekonomiky, Laboratorija, Kyiv, 200 p.
6. Mei R. (2024), Smiltvist` tvoryty, Wydavnytchtvo "Apriori", Lviv, 128 p.
7. Morris Ia. (2014), Chomy Zahid panuje – nateper, TOV «Wydavnytchtvo "KLIO"», Kyiv, 784 p.
8. Piketty T. (2016), Kapital u XXI stolitty, Nash Format, Kyiv, 696 p.
9. Rainert E. (2014), Jak bahati krainy zabahatilt... i chomu bidni krainy zalyshajun`s`aj bidnymy, Tempora, Kyiv, 444 p.
10. Stiglitz J. (2017), Tsina nerivnosti, Tempora, Kyiv, 584 c.
11. Ha-Jun Chang (2018), 23 pryhovanyh fakty pro kapitalism, Nash Format, Kyiv, 296 p.

Стаття надійшла до редакції 19 червня 2025 року